

Dokument nr. 8:129

(2002-2003)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Audun Bjørlo Lysbakken, Øystein Djupedal og Ågot Valle

Forslag fra stortingsrepresentantene Audun Bjørlo Lysbakken, Øystein Djupedal og Ågot Valle om tiltak mot økonomisk kriminalitet og uetisk atferd i næringslivet

Til Stortinget

BAKGRUNN

Det amerikanske energikonsernet Enron var ansett for å være et bunnsolid selskap, nesten helt fram til det gikk konkurs. Sammenbruddet kom da kritiske journalister avslørte at regnskapsinformasjonen ikke ga et riktig bilde av konsernets reelle økonomiske situasjon.

Enron-krisen skapte alvorlige tillitsproblemer for børsnoterte selskaper verden over. Dette er en viktig del av forklaringen på den kraftige nedgangen vi har sett på verdens børser de siste par årene. Vi har også sett en rekke eksempler på det samme i selskaper som Tyco International, Global Crossing, WorldCom mv. Ingrediensene synes å være mye av det samme - manipulerte regnskaper, ikke-fungerende kontrollrutiner og korrupsjonslignende forhold mellom flere av aktørene. Det kan dreie seg om at eierne av et selskap svindler sine långivere, eller at administrasjonen beriker seg på eieres, långiveres og ansattes bekostning.

Mye tyder på at vi også har fått de første norske eksemplene på slike finansskandaler. Det understrekes at det ikke foreligger rettskraftig dom i noen av de norske sakene. Men allerede nå kan vi slå fast at det er god grunn til å sette fokus på denne typen saker også i Norge.

Det sentrale spørsmålet i tilknytning til disse skandalene er hvordan selskapets verdi over lang tid kunne vurderes så fullstendig galt, når loven stilte klare rapporteringskrav gjennom regnskap og øvrig rapportering til markedet. Det er mistanke om at sel-

skapenes ledelse og revisor har begått lovbrudd som kan forklare deler av dette, men det er også blitt avdekket at lovverket ikke i tilstrekkelig grad gir beskyttelse mot grådige ledere som ønsker å presse aksjekursen oppover. Dette handler i tillegg om at modeller for avlønning av toppledelsen med bonussystemer der aksjeopsjoner er svært sentralt, gir motivasjon for denne typen manipulering. Det springende punktet er ofte hvordan man kan sikre at toppledelsen i et selskap har samme interesser som eiere, kreditorer og ansatte.

Mange store selskap har svært mange mindre eiere, ofte av institusjonell karakter. Dette gir stort behov for uavhengig kontroll med selskapets ledelse. Det viktigste i denne sammenheng er styrets rolle. Styret skal på vegne av eierne kontrollere at administrasjonen reelt ivaretar eiernes interesser, uavhengig av administrasjonen. En viktig forutsetning for dette er å sikre at styret oppnevnes uten medvirkning av ledelsen. I Norge har man tradisjon for større grad av uavhengighet mellom styre og administrasjon enn f.eks. i USA. Allikevel er det klart at også vi her i landet har et stykke igjen før vi har kommet langt nok på dette området.

På samme måte skal ekstern revisor være en garantist for at selskapets regnskap gir et riktig bilde av selskapets økonomi. Da er det nødvendig å sikre at revisor ikke har økonomiske interesser knyttet til andre oppdrag for selskapets ledelse. Kredittilsynets undersøkelse av revisjonsselskapenes rådgivningstjenester til sine revisjonsklienter, viser at slik rolleblanding er utbredt i alle de fire største selskapene i Norge. Dette viser at vi på dette området trenger klarere grenser.

I svar på spørsmål fra Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe datert 9. desember 2002, viser finansministeren til at et enstemmig Storting i behandlingen av Ot.prp. nr. 75 (1998-1999) ikke gikk inn for

å lovfeste en plikt til å rapportere mistenkelige forhold. Eva Joly, Regjeringens spesialrådgiver i kampen mot økonomisk kriminalitet, har foreslått å pålegge revisorer slik rapporteringsplikt.

Som en del av oppfølgingen av Norges internasjonale forpliktelser, har Stortinget i vår behandlet forslaget til ny lov om hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. Denne loven bidrar til å gjøre det vanskeligere å benytte inntekter opptjent på ulovlig måte. Dette er viktig også for å bekjempe utro tjenere internt i bedriftene. I denne loven er det lovfestet en undersøkelses- og rapporteringsplikt for revisorer i forbindelse med mistanke om hvitvasking.

Også for aksjeanalytikere har det vist seg at det er nødvendig å klargjøre roller. Samme selskap skal ikke samtidig analysere et selskaps aksjeverdi for investorer, og tjene penger på rådgivning i forbindelse med såkalte corporate-opppdrag (fusjoner, emisjoner, oppkjøp o.l.). Historien har vist at lysten på denne typen svært lukrative oppdrag dramatisk reduserer evnen til å finne negative argumenter for kjøp av aksjene i aktuelle selskap. Den internasjonale storbanken Merrill Lynch måtte gi kundene en erstatning på 100 mill. dollar etter å ha gitt kjøpsanbefalinger av aksjer som var grovt overpriset.

Summen av uklarhet på disse områdene har gitt ledelsen i selskapene mulighet til å utnytte sin maktposisjon til å skaffe seg store verdier på bekostning av eiere, kreditorer og ansatte. Dette er muligheter som i større og mindre grad også finnes i Norge, og det er derfor behov for tiltak på området.

TILTAK

Regjeringen varsler i kredittmeldinga tiltak på flere områder for å redusere omfanget av denne typen problemer i Norge. Tiltak som krav om utgiftsføring av opsjonsforpliktelser, gjennomgang av regnskapsreglementet, vurdering av en klarere avgrensning av revisors mulighet til å drive rådgivning for selskapet som revideres mv. som beskrives i meldinga, har vår klare støtte. Imidlertid er det grunn til å tvile på om tiltakene som beskrives er tilstrekkelige. Det er også overraskende at det tar så lang tid å få disse endringene på plass.

Målet må være å gjøre det vanskeligere for toppledere og andre med maktposisjoner i et selskap, å utnytte sin maktposisjon til egen vinning. Tiltak må dreie seg om å sikre åpenhet om viktig informasjon, klarere roller og uavhengighet for kontrollører. Større offentlig kontrollinnsats og økt straff for overtredelser bør også vurderes. Aktuelle tiltak er:

- Endre regnskapsloven for å sikre at regnskaper skal informere om påløpte opsjonsforpliktelser

og alle elementer i avlønning av toppledelsen, inkludert bonusordninger og sluttpakker. Andre innstramminger i regnskapsreglene bør også vurderes. Det er også mye som taler for at straffen for overtredelser i større grad bør være i samsvar med hvilke verdier man kan tilrane seg på denne måten. Tiltak for å begrense veksten i lederlønninger vil fremmes i et eget forslag.

- I forhold til å unngå blanding av roller må man se på regler som sikrer at styret i et selskap i større grad er uavhengig av administrasjonen. Det bør også sterkt vurderes å innføre et klart forbud mot at ekstern revisor ikke samtidig kan være rådgiver i samme selskap. Dette er spesielt aktuelt for børsnoterte selskaper.
- Det bør vurderes tiltak som kan sikre at selgere av analysetjenester til investorer, ikke har økonomiske interesser i selskapet som analyseres. Det kan oppnås gjennom forbud mot å drive analyse og corporate-opppdrag i samme selskap.
- Revisorer bør pålegges å anmelde mistenkelige forhold de oppdager i foretak de arbeider med, samt å snu bevisbyrden slik at man må kunne dokumentere at verdier man besitter, er opptjent gjennom lovlig virksomhet.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber Regjeringen på egnet måte fremme forslag om at påløpte opsjonsforpliktelser skal framgå av regnskapet.
2. Stortinget ber Regjeringen på egnet måte fremme forslag om forbud mot at ekstern revisor i større selskaper gir økonomisk eller juridisk rådgivning til samme selskap.
3. Stortinget ber Regjeringen på egnet måte fremme forslag om forbud mot at selskap som selger analysetjenester om aksjemarkedet, har oppdrag for selskap de analyserer.
4. Stortinget ber Regjeringen på egnet måte fremme forslag om å pålegge revisorer informasjonsplikt om mistenkelige forhold i foretak de arbeider med.
5. Stortinget ber Regjeringen på egnet måte fremme forslag om å snu bevisbyrden i saker som omhandler alvorlig økonomisk kriminalitet, slik at man må kunne dokumentere at større verdier man besitter, er opptjent gjennom lovlig virksomhet.

19. juni 2003